

University of Groningen

Schoolsucces van Friese leerlingen in het voortgezet onderwijs

de Boer, Hester

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2009

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

de Boer, H. (2009). *Schoolsucces van Friese leerlingen in het voortgezet onderwijs*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Schoolsucces van Friese leerlingen in het voortgezet onderwijs

Hester de Boer

ISBN: 978-90-367-3951-1

© 2009. GION, Gronings Instituut voor Onderzoek van Onderwijs.
Rijksuniversiteit Groningen

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission of the Director of the Institute.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Directeur van het Instituut.

RIJKSUNIVERSITEIT GRONINGEN

Schoolsucces van Friese leerlingen in het voortgezet onderwijs

Proefschrift

ter verkrijging van het doctoraat in de
Gedrags- en Maatschappijwetenschappen
aan de Rijksuniversiteit Groningen
op gezag van de
Rector Magnificus, dr. F. Zwarts,
in het openbaar te verdedigen op
maandag 12 oktober 2009
om 16.15 uur

door

Hester de Boer
geboren op 6 augustus 1979
te Harlingen

Promotores: Prof. dr. M. P. C. van der Werf
Prof. dr. R. J. Bosker

Beoordelingscommissie: Prof. dr. H. P. J. M. Dekkers
Prof. dr. W. J. C. M. van de Grift
Prof. dr. W. H. A. Hofman

Voorwoord

Vijf jaar geleden bij mijn buluitreiking voor de studie onderwijskunde vroeg Greetje van der Werf of het me wat leek om een proefschrift te schrijven. Hier moest ik even over nadenken, maar na het zien van een aantal andere proefschriften zag ik het wel zitten. De keuze voor het onderzoeken van het schoolsucces van Friese leerlingen in het voortgezet onderwijs kwam voort uit alle publiciteit die er destijds was voor onderzoeksrapporten over de prestaties van Friese leerlingen in het basisonderwijs. In die rapporten werd geconcludeerd dat de prestaties van Friese leerlingen achterbleven bij de prestaties van leerlingen in de rest van Nederland. Onbekend bleef echter hoe het gesteld was met de prestaties van Friese leerlingen in het voortgezet onderwijs. Dit maakte me nieuwsgierig. Het GION beschikte over een groot gegevensbestand (VOCL'99) met informatie over zeer veel leerlingen in het voortgezet onderwijs, van wie er ruim duizend in Friesland woonden. Door dit bestand was het mogelijk om het schoolsucces van Friese leerlingen in het voortgezet onderwijs te onderzoeken.

Mede dankzij de flexibiliteit van mijn promotores Greetje van der Werf en Roel Bosker was het mogelijk om al het werk vanuit huis te doen. Dit was vanwege gezondheidsproblemen namelijk de enige manier voor mij om het proefschrift te schrijven. Het werken aan het proefschrift heb ik met veel plezier gedaan. De afwisseling tussen het lezen van onderzoeksliteratuur, het uitvoeren van statistische analyses en het schrijven van de tekst is goed bevallen. Het overleg met Greetje en Roel ging vaak per e-mail en telefoon en af en toe kwamen ze bij mij thuis langs. Greetje en Roel, hartelijk dank voor jullie adviezen en opmerkingen!

Mijn familie en vrienden wil ik bedanken voor hun interesse in het proefschrift. Elske en Ingrid, ik vind het erg leuk dat jullie mijn paranimfen willen zijn! Mijn studietijd begon ooit samen met jullie in Groningen en nu treffen we elkaar na zoveel jaren weer bij de Groninger universiteit.

Inhoudsopgave

1 Theoretische achtergrond en onderzoeksvragen	1
1.1 Inleiding	1
1.2 Theoretisch kader	1
1.2.1 Schoolsucces van Friese leerlingen, resultaten van eerder onderzoek	1
1.2.2 Het meritocratische ideaal	4
1.2.3 Determinanten van schoolsucces	5
1.3 Specifieke kenmerken van de provincie Friesland en de Friese bevolking als verklaring voor het geringere schoolsucces van Friese leerlingen	8
1.4 Onderzoeksvragen	12
1.5 Leeswijzer	15
2 Methode en beschrijvende statistieken	19
2.1 Methode	19
2.1.1 Steekproef	19
2.1.2 Indicatoren van schoolsucces	20
2.1.3 Kenmerken van leerlingen	21
2.1.4 Analysemethode	24
2.2 Representativiteit van VOCL'99	24
2.3 Eerste indruk van verschillen tussen leerlingen in Friesland en in de rest van Nederland	29
2.3.1 Beschrijvende statistieken van de indicatoren van het schoolsucces	29
2.3.2 Beschrijvende statistieken van de leerlingkenmerken	35
3 Onder advisering in de provincie Friesland	41
3.1 Samenvatting	41
3.2 Inleiding	41
3.3 Theoretisch kader en onderzoeksvraag	42
3.3.1 Determinanten van het advies	42
3.3.2 Onderzoeksvraag	44
3.4 Methode	45
3.4.1 Data	45
3.4.2 Variabelen	45
3.4.3 Analyses	47
3.4.4 Selectiviteit van de uitval	48
3.5 Resultaten	48
3.5.1 Verschil in adviezen tussen leerlingen in Friesland en in de rest van Nederland	48
3.5.2 Verschil in adviezen tussen leerlingen in Friesland en in de andere provincies	54
3.6 Conclusies en discussie	58

4 Effecten van onder- en overadvisering op het schoolsucces en de relatie met kenmerken van de leerling	63
4.1 Samenvatting	63
4.2 Inleiding en theoretisch kader	63
4.2.1 Onder- en overadvisering in Nederland	63
4.2.2 Leerkrachtverwachtingen	64
4.3 Onderzoeksvragen	66
4.4 Hypothese	68
4.5 Methode	69
4.5.1 Data	69
4.5.2 Variabelen	69
4.5.3 Selectiviteit van de uitval	73
4.6 Resultaten	74
4.6.1 Beschrijvende statistieken	74
4.6.2 Onjuiste advisering en leerlingkenmerken	74
4.6.3 Onjuiste advisering en het effect op het schoolsucces na vijf jaren	75
4.6.4 Onjuiste advisering als mediator van effecten van leerlingkenmerken op het schoolsucces	76
4.6.5 Leerlingkenmerken als moderator van het effect van onjuiste advisering op het schoolsucces	77
4.6.6 Ontwikkeling van het effect van onjuiste advisering op het schoolsucces in de loop van de tijd	80
4.6.7 Effect van onjuiste advisering op het schoolsucces in het vijfde jaar voor leerlingen in Friesland in vergelijking tot leerlingen in de rest van Nederland en in de andere provincies	81
4.7 Conclusies	84
4.8 Discussie	86
5 Schoolsucces van vmbo-leerlingen in Friesland: Verschillen in bereikte onderwijspositie en examencijfers ten opzichte van leerlingen in de rest van Nederland	91
5.1 Samenvatting	91
5.2 Inleiding	91
5.3 Onderzoeksvragen	92
5.4 Theoretisch kader: Determinanten van schoolsucces	93
5.5 Methode	94
5.5.1 Data	94
5.5.2 Variabelen	95
5.5.3 Selectiviteit van de uitval	99
5.6 Resultaten	100
5.6.1 Verschil in schoolsucces tussen leerlingen in Friesland en in de rest van Nederland	100
5.6.2 Verschil in schoolsucces tussen leerlingen in Friesland en in de andere provincies	107
5.7 Conclusies en discussie	107

6 Schoolsucces van havo- en vwo-leerlingen in Friesland: Verschillen in bereikte onderwijspositie en examencijfers ten opzichte van leerlingen in de rest van Nederland	111
6.1 Samenvatting	111
6.2 Inleiding	111
6.3 Onderzoeksvragen	112
6.4 Theoretisch kader	113
6.4.1 Schoolsucces van Friese leerlingen in het voortgezet onderwijs met ten hoogste een vmbo-advies	113
6.4.2 Determinanten van schoolsucces	114
6.5 Methode	115
6.5.1 Data	115
6.5.2 Variabelen	116
6.5.3 Selectiviteit van de uitval	120
6.6 Resultaten	121
6.6.1 Verschil in schoolsucces tussen leerlingen in Friesland en in de rest van Nederland	122
6.6.2 Verschil in schoolsucces tussen leerlingen in Friesland en in de andere provincies	128
6.7 Conclusies en discussie	129
7 Sector- of profielkeuze van leerlingen in Friesland in vergelijking tot die van leerlingen in de rest van Nederland	133
7.1 Samenvatting	133
7.2 Inleiding	133
7.3 Onderzoeksvragen	134
7.4 Theoretisch kader	135
7.4.1 Sector- of profielkeuze en toekomstperspectief	135
7.4.2 Determinanten van de sector- of profielkeuze	136
7.4.3 Sector- of profielkeuze van leerlingen in Friesland	137
7.5 Methode	137
7.5.1 Data	138
7.5.2 Variabelen	138
7.5.3 Selectiviteit van de uitval	141
7.6 Resultaten	142
7.6.1 Sectorkeuze van vmbo-leerlingen	142
7.6.2 Profielkeuze van havo- en vwo-leerlingen	146
7.7 Conclusies en discussie	150

8 Samenvatting, conclusies en discussie	155
8.1 Samenvatting	155
8.1.1 Onderzoeksvraag	155
8.1.2 Methode en representativiteit	155
8.1.3 Eerste indruk van verschillen in schoolsucces	157
8.1.4 Onder advisering in Friesland	158
8.1.5 Gevolgen van onjuiste advisering voor het schoolsucces van leerlingen	159
8.1.6 Schoolsucces van vmbo-leerlingen in Friesland	162
8.1.7 Schoolsucces van havo- en vwo-leerlingen in Friesland	163
8.1.8 Sector- of profielkeuze van leerlingen in Friesland	164
8.2 Conclusies	164
8.3 Discussie	167
8.3.1 Implicaties voor de theorie	167
8.3.2 Implicaties voor de praktijk	172
8.4 Beperkingen van het onderzoek	174
8.5 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	174
Literatuur	177
Bijlage A	183
Summary	187